

Yttrande över Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på *Fler vägar till arbetslivet* (SOU 2024:74).

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

Folkbildningsrådet anser att om det föreslagna yrkesprogrammet införs bör även folkhögskolor ges möjlighet att erbjuda sådan yrkesutbildning som utredningen föreslår inom områden där de har tidigare erfarenhet, till exempel vård och omsorg samt barn och fritid.

Därutöver ser Folkbildningsrådet att om dessa utbildningar kommer till stånd finns det en grupp före detta gymnasieelever som efteråt kan komma att vara intresserade av kompletterande studier vid folkhögskola för att få behörighet. Förslaget kan därför på sikt innebära ett behov av fler platser på allmän kurs på folkhögskola.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

De förslag om fler vägar till arbetsmarknaden som utredningen presenterar kan analyseras ur flera perspektiv:

1. *Arbetsmarknaden* – hur förslagen svarar mot arbetsmarknadens behov av yrkesutbildad arbetskraft.
2. *Skolhuvudmännen* – huvudmännens förutsättningar att erbjuda de utbildningar som föreslås.

3. *Eleverna/målgruppen* – hur förslagen möter behoven av utbildning för etablering på arbetsmarknaden bland elever som saknar gymnasiebehörighet från grundskolan.

Folkbildningsrådets analys utgår i första hand från det tredje perspektivet.

Kapitel 3. Bakgrund – olika vägar till arbetslivet

I betänkandets kapitel 3 beskriver utredningen dagens yrkesutbildningar och introduktionsprogram inom gymnasieskolan, gymnasial yrkesutbildning inom andra skolformer samt skolhuvudmännens ansvar och villkor.

Folkbildningsrådets kommentarer

Folkbildningsrådet beklagar att utredningen inte uppmärksammar folkhögskolan i detta sammanhang.

Under 2024 erbjöd landets 156 folkhögskolor långa kurser i 153 av landets kommuner, så kallade *allmänna kurser* som är behörighetsgivande till gymnasieskolan, högskolan eller yrkeshögskolan, och *särskilda kurser* som bland annat inkluderar ett brett utbud av yrkesutbildningar, till exempel fritidsledarutbildning, undersköterskeutbildning och ytterligare ett 50-tal lokala inriktningar.

Undersköterskeutbildningen har en särställning och regleras i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Utbildningen har sin motsvarighet i yrkesutbildning på gymnasienivå och motsvarar Yrkespaketet Vård och omsorg inom kommunal vuxenutbildning.

Under 2024 rapporterade folkhögskolorna drygt 7 400 deltagare i de korta och långa yrkesinriktade utbildningarna på eftergymnasial nivå. Därtill rapporterades det cirka 1 300 deltagare på yrkesinriktade kurser på gymnasienivå. År 2022 var det nästan 10 000 deltagare som läste yrkesinriktade utbildningar på folkhögskola, i dag har det sjunkit till drygt 8 700. Med ökade resurser till folkhögskolans yrkesutbildningar finns möjlighet att bygga ut dessa utbildningar.

Folkhögskolan har stor erfarenhet och välfungerande arbetssätt för att möta motsvarande elevgrupper som utredningens förslag riktas till, även om folkhögskolan är en utbildningsform som i första hand vänder sig till deltagare som är 18 år eller äldre.

Inom den allmänna kursen hade drygt 60 procent av deltagarna högst grundskoleutbildning/motsvarande under 2024, ca 15 procent hade kortare gymnasieutbildning än 3 år och andelen deltagare med funktionsnedsättning var 44 procent (i första hand med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar). Inom den särskilda kursen var motsvarande andelar 15 procent med grundskoleutbildning, 8 procent med kort gymnasieutbildning och 17 procent deltagare med funktionsnedsättningar. Andelen utrikes födda deltagare var 19 procent i särskild kurs och 41 procent i allmän kurs. Av de deltagare som studerade på grundskolenivå i allmän kurs var 80 procent utrikes födda.

Folkhögskolans undervisning är grupp- och samtalsbaserad och deltagarnas individuella behov och egeninflytande över studierna prioriteras. Undervisningen organiseras så att möjligheter till progression skapas. Inom folkhögskolan har så kallade *utbildningskedjor* utvecklats, det vill säga sammanhållna system av kurser och insatser som gör det möjligt för deltagare att studera vidare på olika nivåer inom folkhögskolan.

Kapitel 5. Förslag om yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng

I betänkandets kapitel 5 föreslår utredningen att ett nytt nationellt yrkesprogram inrättas för ungdomar som inte är behöriga till dagens nationella yrkesprogram. De nya yrkesprogrammen föreslås omfatta 1 900 gymnasiepoäng, varav lika många poäng i yrkesämnena som dagens yrkesprogram, men med mindre omfattning av gymnasiegemensamma ämnena.

De nya yrkesprogrammen föreslås innebära tre års heltidsstudier med lägre studietakt än dagens yrkesprogram och i första hand utgöra grund för yrkesverksamhet, till skillnad från dagens yrkesprogram vilka även ska utgöra grund för fortsatt (yrkes)utbildning. De föreslagna yrkesprogrammen ska leda till ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Utredningen föreslår att det även ska vara möjligt att få ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis utfärdat från kommunal vuxenutbildning (komvux). Målgruppen är då främst studerande som har gått ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng i gymnasieskolan men som lämnat gymnasieskolan utan att uppfylla kraven för ett gymnasialt yrkesutbildningsbevis och som därför kan behöva komplettera sin gymnasieutbildning genom studier på komvux.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Folkbildningsrådet anser att folkhögskolan bör ges möjlighet att erbjuda sådan yrkesutbildning på gymnasienivå som utredningen föreslår inom områden där folkhögskolorna har tidigare erfarenhet. Folkhögskolan har stor erfarenhet av yrkesutbildningar inom vissa områden, till exempel barn och fritid och undersköterskeutbildningar, men även restaurang och livsmedelsutbildningar, hotell- och turism, samt utbildningar inom hantverksområdet. Inte minst har folkhögskolan väl etablerade pedagogiska arbetssätt för att arbeta med målgrupperna för de föreslagna yrkesprogrammen om 1 900 poäng, dvs. elever som av olika skäl har svårigheter att fullgöra reguljära grund- och gymnasiestudier.

Folkbildningsrådet menar att folkhögskolan har vissa särskilda fördelar: Folkhögskolans sammanhållna utbildningsmiljöer och systematiska arbete med utbildningskedjor kan ge deltagarna möjligheter att komplettera sina yrkesstudier inom ramen för programmen, om de önskar detta, till att innefatta fler gymnasiegemensamma/behörighetsgivande ämnen. Detta kan innebära bättre förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden för eleverna.

Vidare vill Folkbildningsrådet framhålla att folkhögskolan skulle kunna erbjuda möjligheter till komplettering i vissa ämnen, som det redan bedrivs utbildningar i, till elever som har gått ett yrkesprogram som omfattar 1 900 poäng i gymnasieskolan, men som lämnat gymnasieskolan utan att uppfylla kraven för gymnasialt yrkesutbildningsbevis.

Därutöver ser Folkbildningsrådet att om dessa utbildningar kommer till stånd finns det en grupp före detta gymnasieelever som efteråt kan komma att vara intresserade av kompletterande studier vid folkhögskola för att få behörighet. Förslaget kan därför på sikt innebära ett behov av fler platser på allmän kurs på folkhögskola.

Folkhögskolan erbjuder i första hand utbildning för unga och vuxna från 18 års ålder. Den som är mellan 16 och 20 år och inte är klar med gymnasiet omfattas av kommunens aktivitetsansvar, KAA. Genom KAA kan ungdomar under 18 år ges möjlighet att studera på folkhögskola. Detta framgår av Skolverkets allmänna råd om Kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar (SKOLFS 2015:62).

Kapitel 6. Förslag om förändringar på introduktionsprogram

I kapitel 6 föreslår utredningen att ett så kallat individuellt förberedelseprogram inrättas, och att introduktionsprogrammen yrkesintroduktion och individuellt alternativ avskaffas.

Individuellt förberedelseprogram beskrivs som ett komplement till de nya nationella yrkesprogrammen om 1 900 poäng. Det ska i första hand syfta till förberedelse för annan fortsatt utbildning, till exempel yrkesprogram som omfattar 1 900 eller 2 700/2 800 poäng eller högskoleförberedande program.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Folkbildningsrådet vill framhålla folkhögskolan som resurs även när det gäller de individuella introduktionsprogrammen. Folkhögskolan erbjuder redan i dag individuellt anpassade och behörighetsgivande/kompletterande kurser på grundskolenivå och gymnasial nivå, motsvarande utredningens intentioner med de individuella förberedelseprogrammen, och för motsvarande målgrupper.

Beslut

Beslutet har fattats av generalsekreterare Anna-Karin Lindblom efter föredragning av utvärderingsansvarig Eva Åström. Vid ärendets slutliga handläggning har jurist Amanda Zabielski och handläggare folkhögskola Karin Gustavsson medverkat.

För Folkbildningsrådet

Anna-Karin Lindblom
Generalsekreterare